

XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció
Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
2015. március 31.– április 2

**Kísérleti szakaszban rekedt bűncselekmények közben
megvalósított befejezett bűncselekmények megítélése, különös
tekintettel a halmazati problémákra**

A dolgozat lezárásának dátuma: 2013

Jelige: teknősbéka

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	4
2. A BŰNCSELEKMÉNY TÉNYÁLLÁSI ELEMEI	6
2.1. Bűncselekmény fogalma és a bűnösség fajtái	6
2.2. Elkövetési magatartás	7
2.3. Eredmény	8
2.4. Elkövetők	8
3. BŰNCSELEKMÉNYEK MEGVALÓSULÁSI SZAKASZAI	10
3.1. A szándék és az előkészület	11
3.2. A kísérlet	13
3.2.1. A kísérlet fajtái	14
3.2.2. A kísérlet büntetése és büntetendősége	14
3.2.3. Büntethetőséget megszüntető okok (Btk. 10. § (4))	15
3.3. A befejezett bűncselekmény	16
4. A HALMAZAT	17
4.1. A bűncselekményi egység	17
4.2. A bűnhalmazat	18
4.3. A látszólagos halmazat	19
5. A HALMAZATI BÜNTETÉS	22
6. A SZAKASZOK TÉNYÁLLÁSHOZ VALÓ VISZONYA	25
6.1. Súlyosabban kell-e megítélni azt, ha az elkövető egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete közben egy enyhébb súlyú befejezett bűncselekményt valósít meg?	25
6.2. Érvek és ellenérvek a látszólagos halmazat megítélése mellett	26
7. ÖSSZEGZÉS	34
8. FELHASZNÁLT IRODALOM	35
9. ÁBRAJEGYZÉK	36

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Elsőként köszönetnyilvánítással szeretném kezdeni a dolgozatomat, amelyben megköszönöm mindazoknak a munkáját, akik nagyban hozzájárultak dolgozatom megírásához.

Külön szeretném megköszönni konzulensemnek, dr. Pallagi Anikó adjunktus, mb. tanszékvezető Asszonynak a segítségét a felkészülés és a dolgozat megírása során. Szaktudásával és felkészültségével sokat segített abban, hogy a témát részletekbe menően megérthessem, ahhoz szakirodalmat találjak, és ezáltal dolgozatomat elkészíthessem. Nagy segítségemre volt a dolgozat javítása során is.

Konzulensem mellett szeretnék még köszönetet nyilvánítani Prof. Dr. Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy Úrnak, akinek Magyar Büntetőjog Általános rész 2013 című tankönyve a dolgozatom több fejezetében fő forrásaként szolgált az elkészítés során, ezáltal több helyen szó szerinti idézés mellett írásom alapjait képezte.

Ezzel a pár sorral szeretném megköszönni munkájukat!

1. BEVEZETÉS

A büntetőjogban, így a bűncselekmények megítélése során fontos szerepet tölt be a szándékos bűncselekmény szakaszainak megállapítása és elkülönítése, amelyről a Büntető Törvénykönyv Általános Része rendelkezik. A bűncselekmények elkövetése általában nem egy pillanatnyi magatartás eredménye, hanem több egymástól jól elkülöníthető magatartásból, magatartás-mozzanatból jön létre. Ezeket az eltérő részeket, részselekményeket nevezzük szakaszoknak (stádiumoknak). Megkezdődik, amikor az elkövető kigondolja, elhatározza a bűncselekményt, vagyis kialakul az elkövetésre irányuló akarat, szándék, és egészen addig tart, amíg ténylegesen végrehajtja a cselekvést, illetve eléri a kívánt eredményt. A két végpont között az elkövetéstől függően hosszabb-rövidebb idő telhet el. Ha hosszabb idő telik el, akkor beszélhetünk egyenes szándékról, ha pedig rövidebb idő, akkor rögtönös szándékról. Ezen kívül a szakaszoknak más-más a társadalomra veszélyességi foka, így eltérő a büntetőjogi szabályozása is, emiatt nyer nagy jelentőséget a büntetőjogban. Időrendi sorrendben a szakaszok a „szándékos bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék kialakulása”, az „előkészület”, a „kísérlet” és a „befejezett bűncselekmény”.

Ezeket a szakaszokat, olykor nehéz elhatárolni egymástól. Problémát jelenthet a szakaszok elhatárolásánál, hogy az elkövetőnek ugyanazon cselekménye lehet valamely bűncselekmény előkészülete, míg más szempontból, ugyanaz a magatartás már egy másik bűncselekmény kísérlete vagy akár befejezett stádiumaként is értékelhető. Emiatt felmerül a kérdés, hogy súlyosabban kell-e megítélni azt, aki egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete közben egy enyhébb súlyú befejezett bűncselekményt valósít meg?

Dolgozatom célja, hogy érveket és ellenérveket sorakoztassak fel amellett, hogy szükséges-e az előbb említett esetben megvalósított halmazat esetén, hogy egy enyhébb súlyú befejezett cselekmény elkövetésekor megítéljük azt, ha azzal valamilyen kísérletet vagy előkészületet valósít meg. Ezen belül figyelmet szánok Kurt Rüdiger a Magyar Jog című folyóiratban megjelent cikkének, amely témája, hogy vajon háttérbe szoríthat-e egy enyhébb súlyú befejezett bűncselekményt egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete.

Dolgozatom témája megkívánja, hogy behatóbban foglalkozzak a halmazat kérdéskörével és a halmazati büntetéssel is. Az előbbiről a 4. fejezetben, míg utóbbiról az 5. fejezetben kívánok szólni. Ennek jelentősége abban van, hogy a gyakorlati jogalkalmazás nap, mint nap szembekerül a halmazatok problémáival. Ennek oka részben

az, hogy napjaink jogalkalmazóját nem egy esetben sokkal inkább foglalkoztatja a büntetéskiszabás, semmint a helyes büntetőjogi minősítés, amely körülmény folytán az egység-halmazat kérdése veszíteni látszik jelentőségéből.

A témát érintő törvényi tényállásokról a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban Btk.) rendelkezik. Ahhoz, hogy ez a téma érthetőbbé váljon, szükségesnek tartom az első három fejezetben néhány alapfogalom, a bűncselekmény tényállási elemeinek, a halmazatnak, és a megvalósulási szakaszoknak a tisztázását, majd a 6. fejezettől térnék rá a téma tényleges kifejtésére. „Az egység-halmazat körében ugyanis úgy a cselekménytan, mint a tényállásszerűség, a jogellenesség, a bűnösség, a büntethetőségi akadályok, a stádiumok vagy akár az elkövetők tana is jelentőséghez juthat, s ekként – ha szabad így fogalmazni – a bűncselekménytan zárkövét képezi.”¹

¹ Ambrus István: A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban című értekezése, 12-13. o.

2. A BŰNCSELEKMÉNY TÉNYÁLLÁSI ELEMEI

2.1. Bűncselekmény fogalma és a bűnösség fajtái

Bűncselekmény tényállási elemein a bűncselekmény büntetőjogi szempontból releváns ismérveinek összességét értjük. Vagyis tényállási elemeken a bűncselekmény megvalósulásához szükséges vagy lehetséges elemeket értjük. A törvényi tényállás elemeit az 1. számú ábra tartalmazza. Ezen tényállási elemek közül a dolgozat szempontjából az elkövetési magatartás és az eredmény, mint tényállási elem bír relevanciával. Ezekről ejtenék szót bővebben ebben a fejezetben, illetve a bűncselekmény fogalmáról és a bűnösség fajtáiról szólnék.

A bűncselekmény fogalmáról a Büntető Törvénykönyv 4. és 5. § rendelkezik.

4. § (1) „*Bűncselekmény az a szándékosan vagy - ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.*”

Ahogy a törvénytörvényben is láthatjuk, a bűncselekmény fogalmi elemei közé tartozik a társadalomra veszélyesség, a büntetendőség és a bűnösség. Bármely fogalmi elem hiánya esetén nem állapítható meg bűncselekmény.

Társadalomra veszélyesség alatt azt értjük, hogy ahhoz, hogy a bűncselekmény megvalósuljon szükség egyfajta emberi magatartás vagy éppen mulasztás, amely veszélyes a társadalomra.

4. § (2) „*Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti.*”

„A büntetendőség azt jelenti, hogy az adott magatartást a Btk. Különös Része leírja és tanúsítóját büntetés kilátásba helyezésével fenyegeti.”² Feltétele ezen kívül a büntethetőségnek, hogy ne legyen olyan ok, amely kizárná a cselekmény büntetendőségét, vagy akadályozná az elkövető büntethetőségét.

4. § (1) „*Bűncselekmény (...) és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.*”

„A bűnösség az elkövető tudata és társadalomra veszélyes cselekménye között, szándékosság vagy gondatlanság formájában megnyilvánuló, aktuális pszichikai viszony.”³

² Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész, Rejtjel Kiadó, Budapest-Debrecen, 2013., 148. o.

³ Blaskó Béla: i.m. 181. o.

„Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik.” (Btk. 7. §). A Btk. szerint veszélyesebb a szándékosság a gondatlansággal szemben. A szándékos elkövetés magában hordozza a társadalom rosszálló értékét, ezért is esik súlyosabb büntetés alá. A szándékosságnak érzelmi és értelmi felfogásban két fajtáját különböztetjük meg, az egyik az egyenes szándék, a másik pedig az eshetőleges szándék.

Egyenes szándékkal követi el a bűncselekményt az, aki magatartásának következményeit kívánja, ez fogalmilag a szándékosságnak egy súlyosabb formája.

Eshetőleges szándékkal követi el a bűncselekményt az, aki tudja, hogy magatartása társadalomra veszélyes következményekkel is járhat, és e következményekbe belenyugszik, velük szemben közömbös.

Minősítés szempontjából nem teszünk különbséget a kettő között, csak a büntetés kiszabása során esik értékelés alá.

A bűnösség másik fajtája a gondatlanság, amelyet a Btk. 8. § határoz meg.

„Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.”

Tekintettel témánkra, e bűnösségi kategóriát jelen dolgozat keretei között nem kívánom tárgyalni.

2.2. Elkövetési magatartás

Az elkövetési magatartás az az emberi cselekmény, amely következtében bűncselekmény valósul meg, amely cselekmény lehet tevés vagy mulasztás. Akkor beszélhetünk elkövetési magatartásról, ha az a magatartás a külvilágban is megjelenik és más számára is érzékelhető, ezt redukált cselekményfogalomnak nevezzük, amely csak az objektív tényezőket vizsgálja. Tevésről akkor beszélhetünk, hogyha az elkövető a saját aktivitásával juttatja előre a cselekményt a befejezettség irányába, mulasztásról pedig nem csak egyszerű nem tevés esetén, hanem kötelesség ellenes nem tevés esetén beszélhetünk.

Az elkövetési magatartás két konjunktív feltétele, a cselekmény hatóképessége és a szubjektív akaratlagosság. Objektív hatóképességről akkor beszélhetünk, ha a

cselekmény a társadalomban következményeket idéz elő, képes változást elérni a környezetében. Szubjektív akaratlagosság alatt pedig a mozgás központi idegrendszer által vezéreltséget értjük.

2.3. Eredmény

Eredményről, mint tényállási elemről akkor beszélhetünk, ha az elkövető cselekménye a külvilágban változást hoz létre, amely okozati összefüggésben van az elkövetési magatartással, és azt a különös törvényi tényállása megfogalmazza. Azokat a bűncselekményeket, amelyek tényállása eredményt tartalmaz, materiális bűncselekményeknek nevezzük.

2.4. Elkövetők

Ahhoz, hogy valaki elkövetővé válhasson, szükség van az alannyá válás feltételeinek meglétéhez. Ezek a feltételek az elkövetéskor betöltött 14. – kivételes esetekben 12. – életév, legalább a korlátozott beszámítási képesség, a természetes személyi mivolt.

„*Elkövető a tettes, a közvetett tettes és a társtettes (a továbbiakban együtt: tettesek), valamint a felbújtó és a bűnsegéd (a továbbiakban együtt: részesek).*” (Btk. 12. §) E szerint az elkövetők két csoportra oszthatóak, tettesekre és részesekre. A tetteseket külön csoportokba oszthatjuk, (önálló) tettes, közvetett tettes, társtettes, és a részeseket is felbújtóra és bűnsegédre.

A tettesekről a Btk 13. § -a rendelkezik, amely kimondja, hogy a tettesek azok az elkövetők, akik a bűncselekmény törvényi tényállást megvalósítják. Ezáltal az ő tevékenységük lesz a társadalomra nagyobb veszélyt jelentő cselekmény. Így őket a részesekhez képest súlyosabb megítélés alá vonják, annak ellenére, hogy azonos büntetési tételek vonatkoznak a tettesekre és a részesekre. „Tettesi magatartás hiányában tehát bűncselekmény nem jöhet létre, a részesi magatartások is mindig valamely tettesi alapcselekményekhez kapcsolódnak.”⁴

A leggyakrabban megvalósuló tettesi forma az önálló tettes, aki a bűncselekményt egyedül, csak és kizárólag a saját cselekményével valósítja meg, de ehhez eszközt,

⁴ Blaskó Béla: i.m. 338. o.

tárgyat vagy állatot használhat. Ebben a formában más személy nem vesz részt a cselekményben.

3. BŰNCSELEKMÉNYEK MEGVALÓSULÁSI SZAKASZAI

Ahogy a bevezetésben is említettem a bűncselekmények megítélése estén fontos szerepet tölt be a szándékos bűncselekmény szakaszainak megállapítása és elkülönítése. A szakaszok megfigyelhetőek onnantól, hogy az elkövető kigondolja, elhatározza a bűncselekményt, vagyis kialakul az elkövetésre irányuló akarat, szándék, egészen addig, hogy ténylegesen végrehajtja a cselekvést. Időrendi sorrendben a szakaszok a „szándékos bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék kialakulása”, az „előkészület”, a „kísérlet” és a „befejezett bűncselekmény”.

Az egyes stádiumok a törvényi tényálláshoz való viszonyuk alapján határolhatók el egymástól. A szándék kialakulásától a befejezetté válásig a cselekmény tárgyi súlya és társadalomra veszélyessége fokozódik.

Amint a második fejezetben olvashattuk a bűncselekményeknek vannak szándékos és gondatlan változatai. A stádiumok szempontjából számunkra a szándékos bűncselekményeknek van nagyobb jelentősége, hiszen csak szándékos bűncselekmények esetében beszélhetünk stádiumok megjelenéséről. Gondatlan bűncselekménynek csak befejezett stádiuma van, ezért nem lehetnek megvalósulási szakaszai. Mivel a gondatlan elkövetés nem egy akaratlagos elkövetési mód, emiatt előkészülete és kísérlete sem lehet, „mert a mit a cselekvő elkövetni nem szándékol, annak elkövetését cél-tudatosan meg sem kezdheti, minélfogva a gondatlanságból származó büntetendő cselekményeknél a bűnkísérlet, fogalmánál fogva ki van zárva.”⁵ Ha a törvényalkotó értékelni kívánja a gondatlan bűncselekmény valamely korábbi stádiumát, akkor önálló sui generis tényállást kell alkotnia.

Megjegyezném, hogy szándékos bűncselekmények esetén nem feltétel, hogy minden szakasz megvalósuljon, ilyen eset lehet például a rögtönös szándékkal elkövetett bűncselekmény. Azonban ha több stádium is megvalósul a cselekmény befejezettsége előtt, azok nem kerülnek külön értékelésre a minősítés során, de a büntetés kiszabásánál jelentőséget nyernek.

⁵ Edvi Illés, 1894/I. 143. o.

3.1. A szándék és az előkészület

A bűncselekmények első szakasza a szándék kialakulása, a cselekmény elkövetésének elhatározása. Ez egyfajta tudati jelenség, hiszen az elkövető tudatában jelenik meg maga a cselekmény elkövetése, és ahogy a Btk. 7. §-a kimondja ennek a „*cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik.*”. Ezen feltételek teljesülése esetén beszélhetünk szándék kialakulásáról. „Az elkövetésre vonatkozó szándéknak nem általában a bűnözésre, hanem egy konkrét deliktum létrehozására kell irányulnia.”⁶

Az elkövető gondolati, akaratú szándéka önmagában nem valósít meg bűncselekményt, hiszen ez a szakasz még nem jelenik meg a külvilágban. Attól, hogy valaki rágondol egyes cselekményekre, amelyek bűncselekményt valósítanak meg, még nem jelent társadalomra veszélyességet, amely társadalomra veszélyesség egy konjunktív feltétele a bűncselekmény megvalósulásának. Emiatt a szándék kialakulását a Büntető Törvénykönyv nem definiálja. Azonban, ha létrejön a befejezett bűncselekmény, akkor a szándék kialakulása relevánssá válik a büntetés kiszabásánál, vagy enyhítő vagy súlyosbító cselekményként értékelendő. A szándék kialakulása hosszabb-rövidebb időt vehet igénybe, attól függően, hogy rögtönös szándékról, amely pillanatok alatt lezajlódhat, avagy előre kigondolt szándékról beszélünk.

„A bűnös gondolat büntetlenül maradásának szükségessége egyébként abból a jogállami követelményből ered, hogy az egyén szabadsága mindaddig teljes és érinthetetlen, amíg a cselekménye nem sérti a jogrendet.”⁷

Az előkészület a bűncselekménynek az a szakasza, ahol cselekmény, már valamilyen formában megjelenik a külvilágban és megjelenik a társadalomra veszélyessége, de csak alacsony fokú veszélyről van szó, mivel az előfeltételek megteremtésével csak távoli veszély jön létre. Az előkészület még nem válik elkövetési magatartássá, pusztán egy arra történő felkészülés, ami büntetőjogilag értékelendő. Tehát maga az előkészület nem valósítja meg a törvényi tényállást csak megkönnyíti annak megvalósulását. Az előkészületet „tevéleges jellegű cselekvések alkotják, amelyek általában a

⁶ Belovics Ervin: Büntetőjog 1. A 2012. évi C. törvény alapján Általános rész HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2012., 291. o.

⁷ Belovics Ervin: i.m. 292. o.

mindennapi élet részei, ám ezeket a magatartásokat a bűncselekmény elkövetésének szándéka vezérli.”⁸

Az előkészületet a Büntető Törvénykönyv Általános Részének 11. §-a definiálja. E szerint az előkészület csak bizonyos bűncselekmények esetében értékelhető büntetendőnek, ha arról a Különös Részi tényállás rendelkezik. A törvényalkotó büntetni rendeli az előkészületet az emberölés (Btk. 166. §), emberrablás (Btk. 175/A. §), közveszély okozás (Btk. 268. §), állam elleni bűncselekmények, (kivéve, alkotmányos rend elleni szervezkedés (Btk. 139/A. §), hűtlenség (Btk. 145. §), illetve a feljelentés elmulasztása (Btk. 150. §)), terrorcselekmény (Btk. 261. §) és számos más, súlyos bűncselekmény esetén a társadalmi érdek fontossága miatt.

A tettekben megvalósuló előkészületi magatartások, lehetnek az elkövetéshez szükséges, vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása, az elkövetéshez szükséges eszközök beszerzése, az eszközöknek az elkövetésre alkalmassá tétele, a helyszín felderítése, tervekészítés. Ezek általában aktív magatartások, azonban léteznek mulasztással megvalósított előkészületek is. Ilyen mulasztással megvalósított előkészület lehet, ha valaki nem zárja be a lakás ajtaját, és így az elkövető könnyen bejuthat a sértetthez.

A gondolatközlésben megvalósuló magatartások, lehetnek az elkövetésre történő felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, a közös elkövetésben való megállapodás. Ez a gondolatközlés történhet szóban, írásban, illetve információ közlésére alkalmas módon.

A felhívás az, amikor az elkövető más személyt bír rá, hogy bűncselekményt kövessen el.

Az ajánlkozás megvalósulásához két személy részvételére van szükség. Kettejük közül az felel az előkészületért, aki a bűncselekmény elkövetését a másiknak felajánlja.

A vállalkozás a felhívásra történő pozitív válasz, az előkészületet ebben az esetben két személy valósítja meg, ők a felhívó, aki ajánlatot tett, illetve a vállalkozó, aki a felhívást elfogadta, azaz vállalkozott.

Közös elkövetésben való megállapodás esetén legalább két ember felel az előkészületért.

Az előkészület egyfajta célzatos bűncselekmény, vagyis csak az lehet előkészületi magatartás, amelyet magának a bűncselekménynek a céljából tesz az elkövető, hiszen az előkészületi cselekedetek önmagukban nem társadalomra veszélyesek, hanem csak a bűncselekmény elkövetésére utaló célzat teszi azzá.

⁸ Belovics Ervin: i.m. 292. o.

Az előkészület két határa egyfelől a szándék kialakulása, másfelől maga a kísérlet. Itt megjegyezném, hogy előkészületnek sem előkészülete, sem kísérlete nincsen. A szándék és a kísérlet szakaszának elhatárolása a minősítés és az ítékezés során problémákat vethet fel.

Előkészület esetén a védett jogi tárgyat csak távolról veszélyezteti a cselekmény, míg kísérlet esetén a védett jogi tárgyat közvetlenül veszélyezteti.

Kísérletről attól a pillanattól beszélhetünk, amikor megkezdődik a tényállás szerű magatartás kifejtése, az előkészület kizárólag tényálláson kívüli cselekmény lehet.

3.2. A kísérlet

A kísérlet stádiuma a szándékos bűncselekmény megkezdésével veszi kezdetét, „...azonban a szándékos deliktum törvényi tényállását csak részben hozza létre, másként fogalmazva, ilyenkor a törvényi tényállás nem teljes.”⁹ Tehát, a tettes a bűncselekmény elkövetési magatartásának megvalósítását kezdi el, de nem következik be az eredmény, vagyis a tárgyi oldal hiányos.

A kísérlet megvalósulásának három konjunktív feltétele van. Az első a szándékosság, a második a tényállásszerű elkövetési magatartás kifejtésének a megkezdése és a harmadik a megvalósítani szándékolt bűncselekmény be nem fejezése.

Szándékosság alatt azt értem, hogy csak szándékosan elkövetett bűncselekménynek van kísérlete, amely szándéknak a befejezett bűncselekmény elkövetésére kell irányulnia. „Kísérlet esetén az alanyi oldal teljes (...) ezért, amikor a befejezett bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal hozható létre ez irányadó ennek kísérletére, viszont ha a befejezett deliktum megvalósításához csak eshetőleges szándéka van szükség, akkor ez elegendő a kísérlethez is.”¹⁰

Vannak olyan bűncselekmények, amelyeknek a törvényalkotó nem rendeli büntetni a kísérletét. Ezek a gondatlan bűncselekmények; a vegyes bűnösségű bűncselekmények, beleértve ezek speciális változatát a praeterintencionális bűncselekményeket is; a tiszta mulasztásos bűncselekmények; a veszélyeztetési bűncselekmények; egyes bűncselekmények, melyeknek elkövetési magatartása, jellege kizárja a kísérlet lehetőségét; az előkészületnek és a részességnek.

⁹ Belovics Ervin: i.m. 292. o.

¹⁰ Belovics Ervin: i.m. 296. o.

Különböző delictumok esetén a kísérleti szakaszának más-más lehet a kezdete. Tevékenységgel megvalósított bűncselekményeknél maga az elkövetési magatartás megkezdése; erőszakkal, vagy fenyegetéssel történő elkövetés esetén az erőszak, illetve fenyegetés megkezdésével; több mozzanatú bűncselekményeknél az első magatartásmozzanat elkövetésével; mulasztással megvalósított bűncselekményeknél, amikor a tettes olyan kötelezettséget mulaszt el, mely már a jogi tárgy közvetlen veszélyeztetését jelenti.

3.2.1. A kísérlet fajtái

A kísérletnek 2 fajtája van, a teljes (befejezett) kísérlet és a nem teljes (befejezetlen) kísérlet

Teljes (befejezett) kísérletről csak eredmény bűncselekmények esetén beszélhetünk, ha az elkövető kifejtette a teljes elkövetési magatartást, azonban a szándékolt eredmény elmaradása miatt a cselekmény a kísérleti stádiumban rekedt.

Nem teljes (befejezetlen) kísérletről, beszélhetünk materiális (eredmény) és immateriális bűncselekmények esetén is. Nem teljes kísérlet esetén az elkövető még nem fejtette ki a teljes elkövetési magatartást.

Másik csoportosítás is létezik, amely megkülönbözteti a közeli és a távoli kísérletet. Ez azon alapul, hogy az elkövető cselekménye milyen mértékben sértette vagy veszélyeztette a jogi tárgyat.

3.2.2. A kísérlet büntetése és büntetendősége

A kísérlet büntetése esetén a Btk. az úgynevezett parifikációs felfogást követi, ami azt jelenti, hogy a kísérleti szakaszban maradó bűncselekményekre nem határoz meg önálló büntetési tételeket, hanem a befejezett bűncselekmény büntetési tételének keretei alkalmazandók a kísérletre is.

Azonban azt megengedi a törvényalkotó, hogy a büntetési tételen belül a bíróságoknak mérlegelési lehetőségük legyen. A bírói gyakorlat általában enyhébb büntetéseket alkalmaz kísérlet esetén (BKv. 56. számú vélemény), ez az enyhítés annál nagyobb minél távolabbi a bűncselekmény befejezettsége.

A kísérlet büntetésének kérdése esetén két nézet áll szemben egymással, az egyik az előbb említett úgynevezett szubjektivista irányzat, amellyel szemben az objektivista irányzat áll. Az utóbbi irányzat nem tartja szükségesnek a kísérlet büntetését, vagy enyhébben ítélné meg, mint a befejezett alakzatot, hiszen a kísérlet esetén nem ugyanaz a következmény jön létre.

Kísérlet esetén a Btk. 82. § (4) lehetővé teszi az úgynevezett kétszeri leszállást. Ez azt jelenti, hogy ha a büntetési tétel legkisebb mértéke is túl szigorú, hiszen a cselekmény társadalomra veszélyessége csekély, akkor ennek a büntetési tételnek jelentős enyhítését engedi.

82. § (1) A büntetési tételnél enyhébb büntetés szabható ki, ha annak legkisebb mértéke a büntetés kiszabásának elveire figyelemmel túl szigorú lenne.

A kísérlet büntetendősége esetén szintén a szubjektivista és objektivista nézet áll szemben egymással. Szubjektivista nézet szerint bármely cselekmény alkalmas kísérletnek, amelyben a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék megvalósul, attól függetlenül, hogy veszélyezteti-e a védett jogi tárgyat vagy sem. Az objektivisták szerint pedig csak az a cselekmény minősül kísérletnek, ami közvetlenül veszélyezteti a jogi tárgyat, különben csak előkészületnek minősül. Ebben az esetben az utóbbi nézetet vette át a hazai büntetőjog.

3.2.3. Büntethetőséget megszüntető okok (Btk. 10. § (4))

Két esetben áll fenn büntethetőséget kizáró ok a törvényben, mégpedig önkéntes elállás és önkéntes eredmény elhárítás esetén

Önkéntes elállásra csak a nem teljes kísérlet esetén van lehetőség, hiszen így nem válik befejezetté a bűncselekmény. Mint, ahogy előkészület esetén itt is csak akkor beszélhetünk önkéntes elállásról, ha az belső indítékból fakad, nem pedig valamilyen külső akadály folytán. Ha a cselekmény nem egyedül végzi a tettes, hanem társtettesek vagy részesek is vannak, akkor csak abban az esetben beszélhetünk önkéntes elállásról bármelyikük esetében, ha a másikat megakadályozzák az elkövetésben.

Önkéntes eredmény elhárításról akkor beszélhetünk, ha a teljes kísérlet megvalósul, ebben az esetben, akkor válik megszüntető okká, ha az eredmény bekövetkezését önként elhárítja. Megszüntető okként értékelhető cselekménye

akkor is, ha az eredmény elhárításához a tettes más személyek segítségét is igénybe veszi, ilyen eset lehet, amikor mentők vagy orvosok hárítják el a veszélyt. Azonban önkéntes eredmény elhárításnak nem minősül, ha valaki azért törekszik az eredmény elhárítására, mert az elkövetést mások is észlelték és nem ad pontos tájékoztatást a történetekről. Társtettesek és részesek esetén csak annak a személynek minősül megszüntető oknak a cselekménye, aki ténylegesen cselekszik az elhárítás végett.

3.3. A befejezett bűncselekmény

A befejezett bűncselekmények a szándékos bűncselekmények utolsó szakasza. A bűncselekmény akkor válik befejezetté, amikor a törvényi tényállás megvalósul, vagyis teljes a szubjektív és objektív tényállási elemek köre, és nem áll fenn büntethetőséget megszüntető vagy kizáró ok. Emiatt nem szükséges fogalmának a Büntető Törvénykönyvben való megfogalmazása, hiszen amit a törvényi tényállás leír az a befejezett bűncselekmény.

Gondatlan bűncselekmények esetén csak befejezett stádium van, és szintén csak befejezett stádiuma van azoknak a bűncselekményeknek, amelyeknél a kísérlet kizárt.

A befejezettségtől megkülönböztetjük a bevégeztséget. Befejezett a bűncselekmény, ha a tényállás megvalósul, bevégett, ha a védett jogi tárgy elleni támadás befejeződik. A befejezettség és a bevégeztség van, amikor egybeesik, azonban van, amikor nem. Utóbbira példa a tartós és állapot bűncselekmények. A kettő esetében akkor válik befejezetté, ha a jogellenes állapot létrejön, bevégetté pedig, ha ez az állapot megszűnik. Emiatt állapot bűncselekményeknél az elévülése is csak a jogellenes állapot megszűnése után kezdődik.

Ha materiális bűncselekményről van szó, a kísérlet a bűncselekmény befejezetté válásáig tart, vagyis az eredmény bekövetkezése képezi a kísérlet és a befejezett bűncselekmény határát. Míg immateriális bűncselekmény esetén a kísérlet az elkövetési magatartás befejezéséig tart.

Egy-egy bűncselekmény elkövetési magatartásának megkezdése csak akkor tekinthető kísérletnek, ha a tettes az adott bűncselekmény elkövetésének szándékával tanúsítja azt. Tehát: a kísérletnél a szándék túlterjed a ténylegesen megvalósított cselekményen.

4. A HALMAZAT

A Btk. a törvényi tényállásokban az egyszeri elkövetések esetére állapít meg szankciót. Azonban vannak, olyan esetek, amikor egy elkövető több bűncselekményt valósít meg, amelyek miatt egy vagy több eljárásban vonják felelősségre, illetve vannak olyan esetek, amikor több elkövető valósít meg egy vagy több bűncselekményt. Emiatt megkülönböztetjük az egységet, a többséget és a halmazatot (2. számú ábra). Ezen fogalmak elkülönítésének büntetéskiszabási és eljárásjogi jelentőségük van.

Egységről beszélünk, ha egy bűncselekményt hajt végre az elkövető, többségről pedig ha több bűncselekményt. Több bűncselekmény elkövetése esetén valósul meg halmazat, amikor is a több bűncselekményt egy eljárásban vonják felelősségre, tehát „a halmazat olyan bűncselekmény, amelyekért az elkövetőt egy eljárásban vonják felelősségre.”¹¹

6. § (1) *„Bűnhalmazat az, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el.”*

„A törvényalkotó a szűkszavúnak tűnő Btk-beli szabályozással – jelentős mozgásteret biztosít a jogalkalmazói gyakorlat számára. Számos olyan probléma vetődik fel a napi jogalkalmazás szintjén, amelyek tekintetében közel sem nevezhető a bírói gyakorlat állandósultnak, kiforrottnak.”¹²

4.1.A bűncselekményi egység

Bűncselekményi egység esetén az elkövető egy vagy több cselekménye egy bűncselekményt valósít meg. Az egységet két csoportra oszthatjuk, természetes és törvényi egységre. A törvényi egység a törvény kifejezett rendelkezését hozza létre, vagyis benne van a törvényben. Ezzel szemben minden más egység természetes egység, amikor az elkövető egy vagy több cselekménye, egy bűncselekményt valósít meg és nem tartozik a törvényi egység körébe.

Törvényi egységet több részre oszthatjuk, e szerint beszélhetünk folytatólagos egységről, összetett bűncselekményről, összefoglalt bűncselekményről, üzletszerű elkövetésről, és több sértett esetén egységet teremtő rendelkezésekről. Témánk esetében elegendőnek tartom az első három említését.

¹¹ Belovics Ervin: Büntetőjog Általános rész, 2009. 256. o

¹² Blaskó Béla: i.m. 375. o.

A folytatólagos egységet a Btk. 6. § (2) bekezdése írja le: „*Nem bűnhalmazat, hanem folytatólagosan elkövetett bűncselekmény az, ha az elkövető ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközönként többször követ el.*” Ahogy a törvény szövegéből látszik több fogalmi elem megléte szükséges, hogy folytatólagos egységről beszéljünk. Ebben az esetben a szándékot bizonyítani kell, nem csak arra kell fennállnia a szándéknak, hogy az egy-egy cselekmény szándékos legyen, hanem hogy ezt a cselekményt több részben fogja végrehajtani. Ha nem állapítható meg valamelyik fogalmi elem hiánya esetén a folytatólagos egység, akkor halmazatról beszélünk.

Az összetett bűncselekmény több különböző bűncselekmény esetén jön létre és köztük eszköz-cél viszony van. Ez a viszony vagy egy új bűncselekményt hoz létre vagy egy új minősített esetet. Időben az eszköz cselekménynek, majd azután a cél cselekménynek kell lezajlania.

Összefoglalt bűncselekmény a bűncselekménynek nagy részében valósul meg. itt is két különböző bűncselekményről van szó, azonban ezek csak új minősített esetet hozhatnak létre és köztük nincs eszköz-cél viszony, hanem például ok-okozati összefüggés van.

4.2. A bűnhalmazat

Bűnhalmazatról akkor beszélhetünk, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el.

A kifejtett magatartások számának nincs jelentősége a halmazat megállapításánál, azonban szerepet játszik a magatartások száma a bűnhalmazatok csoportosításánál. Ez alapján beszélhetünk alaki halmazatról, amikor az elkövető egy cselekménye valósít meg több bűncselekményt, illetve anyagi halmazatról, amikor az elkövető több cselekménye valósít meg több bűncselekményt. Tehát a jogellenes magatartások számától függ, hogy alaki vagy anyagi halmazatról beszélünk. E két halmazat esetén a törvény nem tesz különbséget a jogkövetkezmény és a büntetés kiszabás szempontjából.

Mind az alaki mind az anyagi halmazat esetén beszélhetünk heterogén és homogén halmazatról. Homogén halmazat, amikor az elkövető ugyanazt a bűncselekményt hajtja végre, heterogén, ha az elkövető kettő vagy több különböző bűncselekményt valósít meg, de ezek nem zárják ki egymást. Tehát a megvalósított diszpozíciók

megegyezőségétől és különbözőségétől függ, hogy homogén vagy heterogén halmazatról beszélünk-e.

4.3. A látszólagos halmazat

A magatartások kapcsolata alapján beszélhetünk látszólagos és valóságos halmazatokról. A bírói ítélkezés a gyakorlatban időnként változó a halmazatok esetében, főként a látszólagos és a valódi halmazatok elhatárolása keretében. Ezekben az esetekben fontos a bűncselekményi tényállást megvalósító magatartás körülményeinek alapos és részletes elemzése, hiszen nincsenek általános szabályok elhatárolásukra.

Látszólagos halmazatról akkor beszélünk, hogyha a törvényi tényállások olyan kapcsolatban vannak egymással, hogy csak az egyik bűncselekményi tényállás alkalmazása lehetséges. Ezekben az esetekben úgy tűnik, mintha halmazat állna fenn, mintha több törvényi tényállás is megvalósulna, azonban alaposabb vizsgálat után kiderül, hogy csak bűncselekmény egység állapítható meg, hiszen „a látszólagos halmazatok elvi lényege ugyanis, hogy az elkövetőnek egy vagy több cselekménye olyan tényállásokat merít ki, amely tényállások közül az egyik fennforgása kizárja a többi alkalmazását.”¹³ Mivel ebben az esetben csak bűncselekmény egységről beszélünk, azt kell eldönteni, hogy a megvalósított törvényi tényállások közül melyik alapján történjen az értékelés.

„A halmazat látszólagosságára a Btk. nem ad útmutatást, az 1961-es Btk. indokolása pedig kifejezetten a jogtudományra és a bírói gyakorlatra hárította a magyarázó elvek kialakítását. A jogtudomány és a joggyakorlat több értelmező szabályt, illetve elvet is kialakított.”¹⁴

Látszólagos alaki halmazat esetén is beszélhetünk alaki és anyagi halmazatról.

A látszólagos alaki halmazat esetén az elkövető cselekménye látszólag több különböző törvényi tényállást valósít meg, de az egyik megvalósulása, kétszeri értékelés tilalmára figyelemmel, kizárja a többi megállapításának lehetőségét. A

¹³ Pallagi Anikó: Az alaki halmazatok, Rendészettudományok a közbiztonságért Tanulmányok a 60 éves Blaskó Béla tiszteletére, Budapest 2010, 142. o.

¹⁴ Dr. Belovics Ervin - Dr. Békés Imre - Dr. Busch Béla - Dr. Domokos Andrea - Dr. Gellér Balázs - Dr. Margitán Éva - Dr. Molnár Gábor - Dr. Sinku Pál: Büntetőjog Általános rész HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2009, 260. o.

látszólagos alaki halmazat kiküszöbölésének lehetőségei a specialitás elve, a konzumpció elve és a szubszidiaritás elve.

A specialitás elve szerint a különös rendelkezés (speciális szabály) megelőzi az általános szabályt. Tehát, ha a tényállások speciális és általános viszonyban vannak egymással, mindig a speciális tényállást kell megállapítani. „Az elkövető egy cselekménye olyan tényállások keretei közé illik be, amelyek közül a jogalkotó az egyiket a másiktól kiemelte, specializálta azért, hogy valamely törvényi értékelést igénylő körülményre figyelemmel a speciális tényállás megvalósítását súlyosabb vagy ellenkezőleg enyhébb büntetéssel fenyegetse, mint amilyen szankciót az általánoshoz fűzött.”¹⁵

A konzumpció esetén a súlyosabb büntetési tétellel fenyegető bűncselekményt kell megállapítani (súlyosabb a társadalomra veszélyessége), amely elnyeli az enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekményeket, amelyeknek kisebb a társadalomra veszélyessége. „Az elkövető egyetlen cselekménye olyan tényállásokat merít ki látszólag, amelyek közül az egyikük, a szélesebb körű, átfogó tényállás felemészti, konzumálja a másikat. Ilyenkor a „lex consumens derogat legi consumptae” elvénél fogva általában az átfogó tényállás szerinti bűncselekmény megállapításának van helye, vagyis az átfogott tényállás sem halmazatban, sem pedig az átfogó tényállás rovására nem alkalmazható.”¹⁶

A szubszidiaritás elve a törvény szövegben a „súlyosabb vagy a más bűncselekmény nem valósul meg” fordulattal fejeződik ki. Ezt akkor alkalmazzuk, ha az elsődlegesen alkalmazandó törvényi tényállás valamelyik ismérve hiányzik és emiatt az nem alkalmazható. Tehát ez egy kiegészítő jellegű törvényi tényállás, amelynek alkalmazására akkor kerül sor, ha más súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.

Látszólagos anyagi halmazat esetén az elkövető több cselekménye látszólag több bűncselekményt valósít meg, ezek közül az egyik megvalósulása kizárja a másik megállapítását. Kiküszöbölési lehetőségei a büntetlen előcselekmények (önállótlan részcselekmény, az összeolvadás, a büntetlen eszközcselekmény) és a büntetlen utócselekmények.

Önállótlan részcselekmény az elkövető olyan tényállásszerű magatartása ugyanazon jogtárgy sérelmére, amely az öt időben követő, más bűncselekményekhez képest

¹⁵ Edvi Illés Károly: A magyar büntetőtörvénykönyv magyarázata 3. kiadás I. kötet, Révai Testvérek Irodalmi Intézete, Budapest, 1909., 416-420. o.

¹⁶ Kádár Miklós-Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 624. o.

elveszíti értékelésének szükségességét. Ez a fajta kapcsolat áll fenn a bűncselekményi stádiumok, valamint az elkövetői alakzatok között. Így nem értékelik például a kísérletet, ha megvalósul a befejezett bűncselekmény.

Az összeolvadás esetén az elkövető több cselekményével megvalósított külön-külön tényállások olvadnak össze, amelynek következtében csak egy bűncselekmény róható az elkövető terhére.

A büntetlen eszközcselekmény esetén az enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmény nélkül a célcselekmény nem hajtható végre, tehát a célcselekmény végrehajtása minden esetben feltételezi az őt időben megelőző eszközcselekmény elkövetését.

„Büntetlen utócselekményről, akkor beszélhetünk, ha a jogi tárgy sérelmét az időben korábban elkövetett bűncselekmény már előidézte és az utóbb elkövetett delictum ezt a jogtárgy sérelmet nem fokozza.”¹⁷

¹⁷ Blaskó Béla: i.m. 405. o.

5. A HALMAZATI BÜNTETÉS

Büntető Törvénykönyvünk egy határozott szankciórendszert alkalmaz, a Különös Részében minden törvényi tényállás elemeként meghatározza a kiszabott büntetés nemét. Ezzel a törvény egyfajta büntetési tételkeretet biztosít, és e keretek között kell kiszabni a büntetést az elkövetett cselekmény miatt. Büntetőeljárás során a bíróságnak először azt kell eldöntenie, hogy az elkövető cselekménye bűncselekmény volt-e, valóban a vádlott követte-e el, és ha igen, akkor pedig milyen joghátránnyal kell büntetni az elkövetőt. Tehát a büntetéskiszabás során a bíróságnak az elkövetett cselekmény alapján a büntetési keretek között kell meghatározni a büntetés nemét és mértékét, továbbá a végrehajtás módját. A helyes büntetés kiszabása igen bonyolult, hiszen ugyanazt a törvényi tényállást kimerítő cselekmények között jelentős különbségek lehetnek.

„A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el” (Btk. 79. §).

80. § *„(1) A büntetést az e törvényben meghatározott keretek között, céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.*

(2) Határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középértéke irányadó. A középérték a büntetési tétel alsó és felső határa összegének fele.

(3) Ha e törvény a büntetés kiszabása esetén a Különös Részben meghatározott büntetési tételek emelését írja elő, a (2) bekezdésben meghatározott számítást a felemelt büntetési tételekre tekintettel kell elvégezni.

(4) Ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, a büntetés mértékét a végrehajtás felfüggesztése, illetve a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének a figyelmen kívül hagyásával állapítja meg.”

A téma szempontjából a büntetés kiszabásának jelentősége aalmazati büntetés kiszabásában jelenik meg. Aalmazati büntetésről Büntető Törvénykönyvünk 81. §-a rendelkezik.

81. § *„(1) Bűnalmazat esetén egy büntetést kell kiszabni.*

(2) Aalmazati büntetést a bűnalmazatban lévő bűncselekményekre megállapított büntetési nemek, illetve büntetési tételek közül a leg súlyosabbnak az alapulvételével kell kiszabni.

(3) Ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények közül legalább kettő határozott ideig tartó szabadságvesztéssel büntetendő, a büntetési tétel felső határa a legmagasabb büntetési tétel felével emelkedik, de nem érheti el az egyes bűncselekményekre megállapított büntetési tételek felső határának együttes tartamát.

(4) Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három különböző időpontokban elkövetett befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények bármelyike életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Ha azonban e törvény Általános Része lehetővé teszi, a büntetés korlátlanul enyhíthető.

(5) A mellékbüntetés halmazati büntetés esetében sem haladhatja meg a törvényben meghatározott legmagasabb mértéket, illetve tartamot.”

A büntetőjog korai szakaszában, ha egy eljárásban több bűncselekmény elkövetése miatt vonták felelősségre az elkövetőt, még nem tartották szükségesnek, hogy más szabályokat alkalmazzanak vele szemben. Ezért eleinte a kumuláció elve érvényesült („qout delicta tot poenae” elve alapján). Ennek lényege, hogy a bíróság a bűncselekmények mindegyikére külön kiszabta a büntetést és ezeket összeadták, majd egymást követően végrehajtották, ha erre lehetőség volt. Ennek az elvnek a problémája volt, hogy olykor a büntetés végrehajtása lehetetlen volt, ezért kidolgozták az abszorpció elvét („poena major absorbet minorem” elve alapján). Lényege hogy az elkövetőt csak a legsúlyosabb büntetési tétellel rendelkező cselekménye miatt ítélték el, ezáltal a többi enyhébb cselekménye nem került értékelésre. Azonban ezzel a probléma az volt, hogy lehetőség nyílt arra, hogy következmények nélkül lehessen bűncselekményeket elkövetni. Ennek megoldása végett alkották meg az aszperációs rendszert. Ez azt jelentette, hogy „(...) több bűncselekmény elkövetése miatt egy eljárásban felelősségre vont elkövető esetében a legsúlyosabb bűncselekmény büntetési tételét kell alapul venni, de a bíróságnak lehetősége van arra, hogy olyan tartalmú szabadságvesztést szabjon ki, ami meghaladja a legsúlyosabb büntetési tétel felső határát (...) az emelés azonban nem korlátlan, mert a

felemelt felső határ nem érheti el valamennyi bűncselekmény büntetési tétele felső határának együttes összegét.”¹⁸

Ahogy az előzőekből láthatjuk tehát bűnhalmazat esetén egy büntetést kell kiszabni és több bűncselekmény kell, hogy képezze az eljárás alapját, vagyis ha az elkövető több bűncselekmény miatt egy eljárásban kerül elbírálása, vele szemben egy büntetést kell kiszabni. Ebből következik, hogy a bűnhalmazati büntetés egyszeri elítélést jelent.

Témám esetében is erről esik szó, amikor az enyhébb súlyú befejezett bűncselekmény mellett egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete valósul meg, és ebben az esetben egy bűnhalmazat jön létre, így egy büntetési tétel kiszabására kerül sor, azonban az aszperációs rendszer miatt a kísérlet büntetési tételét súlyosbítják, hogy ne maradjon büntetlenül.

¹⁸ Belovics Ervin: i.m. 476. o.

6. A SZAKASZOK TÉNYÁLLÁSHOZ VALÓ VISZONYA

6.1. Súlyosabban kell-e megítélni azt, ha az elkövető egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete közben egy enyhébb súlyú befejezett bűncselekményt valósít meg?

A szakaszok a törvényi tényálláshoz való viszonyuk alapján különböznek egymástól. Ez azt jelenti, hogy előfordulhatnak olyan esetek, amikor ugyanaz a cselekmény (ugyanabban a viszonylatban) más-más megvalósulási szakaszba illik, ezáltal más büntetési tétel kiszabását rendeli a jogalkotó. Erre lehet példa, amikor valaki megüt egy másik személyt, ugyanis ez a cselekmény lehet az emberölés bűncselekményének kísérlete, azonban önmagában ez a cselekmény már megvalósítja a testi sértés befejezett alakzatát. Példánk esetében ráadásul a befejezett alakzat törvényi tényállása enyhébb büntetési tétel kiszabását írja elő, mint a kísérletként megvalósított emberölés büntetési tétele, hiszen azt súlyosabban kívánja büntetni a jogalkotó. Másik példa, amikor valaki, azért alkalmaz testi sértést, hogy egy másik személlyel erőszakos szexuális kapcsolatot létesítsen. Ez esetben a testi sértés befejezett alakzata valósul meg, míg emellett megvalósul az erőszakos közöszlésnek a kísérlete is.

Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy ilyen esetekben, vajon a befejezett enyhébb súlyú cselekmény, a kísérleti szakaszban rekedt súlyosabb cselekmény, vagy ezeknek halmazataként egy súlyosabb büntetési tétel kiszabását rendeli a törvényalkotó. Ezt a problémát nehezítheti az a kérdés, hogy vajon az elkövető szándéka mire terjedt ki, magára a befejezett cselekményre, vagy esetleg kiterjedt magára a csak kísérletig jutott cselekményre is, felfogta-e egyáltalán a tudata, hogy cselekményével súlyosabb eredményt is előidézhet. Problémát képez még ezeken felül, hogy a fenn említett esetekben látszólagos vagy valódi halmazatban állnak-e egymással. Ennek jelentősége a cselekmény minősítésében van, ami több problémához vezet a gyakorlat során.

Ennél a kérdésnél jutnak jelentőséghez az előző fejezetekben tárgyaltak, hiszen azok nélkül nehezen válnának érthetővé a következőkben írtak.

6.2.Érvek és ellenérvek a látszólagos halmazat megítélése mellett

Elsőként Kurt Rüdiger írásának nyomán gondolkodtam el ezen a feltevésen, melynek címe, „Háttérbe szoríthatja-e egy befejezett, enyhébb bűncselekmény tényállását egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete”, amely szintén erről a témáról értekezik. Ezen mű felépítésén végighaladva szeretném bemutatni e téma legvitatottabb kérdéseit.

Kurt Rüdiger művében a befejezett testi sértés és az emberölés kísérletének megvalósulásának esetéről ír. Leírja, hogy a BGH (német Szövetségi Törvényszék) az emberölés kísérlete mellett megvalósított befejezett testi sértést nem veszi figyelembe, így az a befejezett stádiummal úgynevezett látszólagos halmazatot valósít csak meg. Ennek oka, hogy többen, úgy ítélik meg a német jogirodalomban, hogy eme befejezett stádiumok feltételei a kísérletként megvalósított bűncselekményeknek, ezért a befejezett stádiumot nem kell külön értékelni, vagyis ezzel úgymond a kísérlet „háttérbe szorítja” a befejezett bűncselekményt. Kurt Rüdiger szerint azonban ez így több problémát is felvet.

Látszólagos halmazatról, mint ahogy a 4.3. fejezetben is említettem, akkor beszélünk, hogyha a törvényi tényállások olyan kapcsolatban vannak egymással, hogy csak az egyik bűncselekményi tényállás alkalmazása lehetséges, ezért csak úgy tűnik, mintha halmazat állna fenn, de valójában csak bűncselekményi egység valósul meg. Azt, hogy látszólagos halmazat áll fenn a két cselekmény között azzal magyarázzák a német szerzők egy része, hogy a testi sértés feltétele az emberölésnek, ezért azt nem kell külön értékelni. Azonban ezzel az állítással Kurt Rüdiger nem értett egyet. Ő ezt a bírói gyakorlatot, mely szerint csak látszólagos halmazatként értékelik a fent említett cselekményeket, kritikusan értékelte. És arra a kérdésre kereste a választ, hogy „vajon az ítélkezési gyakorlat által a látszólagos halmazat esetében kidolgozott mércékhez viszonyítva helytálló-e annak elfogadása, hogy egy befejezett (igaz enyhébb megítélésű) törvényi tényállást egy csupán megkísérelt (igaz súlyosabb) bűncselekmény „háttérbe szoríthat-e”, vagy hogy az állandó ítélkezési gyakorlat ebben az esetben nem vezet-e kétségbe vonható eredményekre és nem tartalmaz-e emellett szükségtelen hibaforrásokat.”¹⁹

¹⁹ Kurt Rüdiger: Háttérbe szoríthatja-e egy befejezett enyhébb bűncselekmény tényállását egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete, Magyar Jog 1997. 10. szám, 625. o.

Abból indul ki, hogy a bűnösséget kimondó ítéletnek megfelelően kell jellemeznie a tényállást, azonban, ha a befejezett deliktumot nem értékeli, akkor a tényállást sem értékeli kellőképpen, mert csak a kísérletet rendelik büntetni, még akkor sem ha a befejezett bűncselekmény csak enyhébb súlyú. Kétkedik abban, hogy „a cselekmény jogi és morális elítélést pusztán, az ölési cselekmény miatti elítélés teljes mértékben kifejezésre juttatja-e?”²⁰ Más német szerzőkkel ellentétben, akik úgy gondolják, hogy elegendő a súlyosabb cselekményt értékelni, arra a következtetésre jut, hogy „az emberölés kísérlete ezért a befejezett testi sértéssel csak alaki, nem pedig látszólagos halmazatban áll.”²¹

Kürt Rüdiger azt mondja, ha csak a befejezett alakzat esne értékelés alá, akkor a befejezett testi sértést, ami nem minden emberölés esetében áll fenn, értékelés nélkül maradna. Azonban, ha ez a testi sértés fenn áll, emberölés kísérleténél indokolatlan lenne értékelés nélkül hagyni, hiszen így egy minősített esetéről beszélhetünk az emberölésnek.

Tehát Kürt Rüdiger arra az álláspontra jut, hogy ilyen esetekben alaki halmazat áll fenn, viszont azt kell még eldönteni, hogy a megvalósított a törvényi tényállások közül melyik alapján történjen az ítélezés.

Akik a látszólagos halmazatként való megítélés mellett foglalnak álláspontot, többek között azzal is indokolják véleményüket, hogy ha halmazatként lenne ítélve, akkor az, kettős értékeléshez vezetne, vagyis értékelnék mind a testi sértés szándékát mind a cselekmény objektív oldalát. Azonban a szerző továbbra is azon a véleményen van, hogy az ítéletben kifejezésre kell jusson, ha az emberölés kísérlete ténylegesen testi sértést okozott és ez nem vezet kettős értékeléshez, hiszen úgy gondolja, hogy nem külön-külön kell értékelni a cselekvéseket, hanem a súlyosabb cselekmény büntetési tételét a megszabott keretek között emelni kell, mivel azok nem zárják ki egymást. Az emberölés és a testi sértés tényállása nem valósítja meg a kétszeres értékelést, ezért ennek esetében nem beszélhetünk látszólagos halmazatról.

A szerző álláspontjával, mely szerint nem vezetne kettős értékelésre a testi sértés értékelése, nem tudok egyet érteni. Ennek oka, ahogy Ambrus István művében olvashatjuk „két tényállás gyakori találkozása esetén vélelmezhető, hogy a jogalkotó az átfogóbb tényálláshoz kapcsolt büntetési tétel meghatározásakor figyelemmel volt arra, hogy az adott bűncselekmény megvalósításakor az elkövető cselekménye többnyire

²⁰ Kürt Rüdiger: i.m. 625. o.

²¹ Kürt Rüdiger: i.m. 625. o

kimeríti egy másik bűncselekmény tényállását is, ezért ez utóbbi értékelhető kizárólag az átfogó tényállás megállapítása révén is.”²² Esetünkben pedig az emberölés szinte kivétel nélkül testi sérelem okozásával jár, ezért ez ad magyarázatot arra, hogy az emberölés közben megvalósított testi sértés csak látszólagos halmazatban állnak egymással. Emberölés esetében nehezen lehetne másképpen megítélni a testi sértést, még abban az esetben is, ha az elkövető szándéka kiterjedne a testi sértésre is. A kétszeri értékelés tilalmára figyelemmel a testi sértést ez esetben konzumálja (magába foglalja) az emberölés kísérlete, emiatt a testi sértés nem esik külön értékelés alá, függetlenül attól, hogy milyen súlyos az okozott testi sértés.

Másik nézet erre a kérdésre a német jogirodalomban Groppé, aki a hallgatólagos szubszidiaritás esetét ismeri el erre a példára, amely szerint a súlyosabb bűncselekmény kísérletével szemben az enyhébb bűncselekmény befejezett alakzata háttérbe lép. Így szerinte az emberölési kísérletéhez képest szubszidiárius a befejezett testi sértés. Ezt az álláspontot azonban Ambrus István nem tudta elfogadni, mert szerinte „az ölési kísérlet esetében a testi sértés látszólag sem tényállásszerű, figyelemmel arra, hogy az emberöléshez ölési, míg a testi sértéshez testi sértési szándékra van szükség. Ezért e két bűncselekmény elhatárolásának nincs köze az egység-többség problémájához.”²³ Ahogy Ambrus is írja, szubszidiaritás csak, akkor valósulna meg, ha az emberölés tényállása tartalmazná a testi sértést. Tehát megállapításunk szerint csak látszólagos halmazat áll fenn, és ezzel az állásponttal tudok egyet érteni.

A látszólagos halmazat feloldására, pedig a konzumpció elvét használjuk, emiatt csak a súlyosabb cselekmény fog értékelés alá esni a törvényben meghatározott keretek között. „Amennyiben az elkövető egyetlen cselekménye két olyan bűncselekményt is megvalósítani látszik, amelyek közül a súlyosabb mintegy magába foglalja az enyhébbet, a konzumpció elve szerint csak a súlyosabb bűncselekmény állapítható meg, feltéve, hogy a két tényállás találkozása a gyakorlatban szükségképpen vagy legalább tipikus.”²⁴ Pallagi Anikó szerint ez pedig a konzumpció lényege, tehát az egyik bűncselekmény a másik bűncselekményt magában foglalja.²⁵

Ambrus István leírja, hogy „közvetlen jelentősége van az egységekénti vagy halmazati minősítésnek a konkrét ügyben eljárás alá vont elkövető szemszögéből:

²² Ambrus István: i.m. 217. o.

²³ Ambrus István: i.m. 195. o.

²⁴ Görgényi-Gula-Horváth-Jacsó-Lévay-Sántha-Váradi: Magyar Büntetőjog Általános Rész, Budapest, 2007. 284.o.

²⁵ Pallagi Anikó: i.m. 143. o.

halmazati büntetés kiszabására vele szemben csak abban az esetben van lehetősége a bíróságnak, ha cselekményét vagy cselekményeit valóságos halmazatként értékelte. A halmazat mellőzése, s így az egységi minősítés tehát – amelyre egyébként anyagi és eljárásjogi szabályok alapján egyaránt sor kerülhet – az egy bűncselekményre irányadó büntetési tételkereten belül történő büntetés kiszabását teszi a bíróság kötelezettségévé.”²⁶

Ezt a gondolatot Gellér Balázs is megfogalmazza, hogy „a halmazat, akkor lenne látszólagos, ha valamely magatartás egyidejűleg két olyan, egymástól különböző törvényi tényállást merítene ki, amelyek büntetési tételei nem azonosak, és amelyek közül a súlyosabb büntetési tétellel fenyegetettben az enyhébb büntetési tétellel büntetni rendelt szükségképpen benne foglaltatik. Ilyenkor a konzumpció elve folytán nincs helye bűnhalmazat megállapításának.”²⁷

A joggyakorlatra jellemző, hogy nem szereti a halmazat megállapítását, ezért próbálja az egységi büntetés kiszabását alkalmazni bizonyos esetekben. Erre látunk példát a BGH ítélezéseiben is. Ezért van az, hogy esetünkben látszólagos halmazatot állapít meg és a konzumpció elvének köszönhetően (ami a halmazatot minden esetben kizárja) egység jön létre, amelyben a súlyosabb büntetési tétellel fenyegető bűncselekményt állapítja meg, amely elnyeli az enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekményt.

Tehát a szerző arra jutott cikkünk esetében, hogy az enyhébb befejezett bűncselekményt az ítéletben értékelni kell, különben nem lenne megfelelően értékelve az elkövető cselekménye. Azonban ezzel ellentétben fejtegetéseink alapján oda jutottunk, hogy a cikk elején írt BGH ítéletek helyesek voltak és az emberölés és testi sértés csak látszólagos halmazatban áll egymással, amely feloldására a konzumpció elvét alkalmazzuk és a büntetési tétele az emberölés kísérletének büntetési tételkerete között alkalmazandó, amelyről, a dolgozatom 3.2.2 fejezetében írtam részletesen.

Ambrus művében még megjegyzi, hogy nézetei szerint az esetek többségében nem áll fenn a testi sértés okozása. Ő azt mondja, hogy „az emberölést a testi sértéstől – a tevékenység eredményétől függetlenül – lényegileg az határolja el, hogy az emberöléshez ölési, míg a testi sértés okozásához testi sértésre irányuló szándék szükséges. Tehát az elkövetési magatartás megkezdése előtt kialakult ölési szándékkal

²⁶ Ambrus István: i.m. 9. o.

²⁷ Gellér Balázs József: Gondolatok a kettős értékelés tilalmáról és a látszólagos alaki halmazat feloldására szolgáló elvekről = Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, 2011. 219-228 o.

eljáró és ennek megfelelően cselekvő elkövető részéről a sértettnek sérelmet okozó magatartások (ütés, rúgás, stb.) látszólag sem valósítanak meg testi sértést, mivel az elkövető testi sértési szándék nélkül, ölési szándékkal jár el, ezért cselekménye akkor is emberölés kísérleteként és nem a testi sértés valamely válfajaként minősül, ha a sértett életben marad. Természetesen más a helyzet akkor, ha az elkövető kezdetben testi sértésre vonatkozó szándékkal bántalmazza a sértettet, majd a dulakodás közben, a cselekményfolyamat során alakul ki benne az ölési szándék. Ekkor már mondhatjuk, hogy a testi sértés is látszólag megvalósult és ilyenkor helyesnek minősíthető az a tétel, hogy a testi sértés az emberölésbe beolvad.”²⁸

Ambrus István szavai alapján is láthatjuk, hogy nem elegendő azonban csak a halmazati problémákkal magyarázni ezt az esetet, szükséges a minősítés során az elkövető akaratának szándékát vizsgálni. Ebben a példában viszont az elkövető akaratának vizsgálata is ugyanazokkal az eredményekkel járna, hiszen emberölés esetén még, ha a testi sértés okozását is akarata átfogta, akkor sem állapítható meg halmazat. Az emberölés magába „olvasztja” a testi sértést abban az esetben is, ha a testi sértés volt az elkövető elsődleges akarata és az emberölés szándéka csak később az elkövetés közben alakult ki benne. Tehát ebből látjuk, hogy témánk szempontjából az emberölés példája nem nyújt megfelelő választ arra, hogy miként értékelhetjük a megvalósított különböző stádiumokat. Ezért ezt egy másik bűncselekmény pároson, az erőszakos közöszlenség kísérlete közben megvalósított testi sértésen keresztül is bemutatni kívánom.

Az előzőek alapján, mivel az erőszakos közöszlenség, ahogy az emberölés is, magában foglalja a testi sértést, ezért itt is csak látszólagos halmazat áll fenn, azonban ebben az esetben ez a probléma nem ilyen egyszerű. Itt nagyobb jelentőséget nyer annak eldöntése, hogy az elkövető akarata mire terjedt ki.

Ha a szexuális erőszak esetében az elkövető erőszakot fejt ki a sértettre, azaz bántalmazza, annak érdekében, hogy a szexuális cselekmény megvalósuljon, akkor az erőszak kifejtése során, ha csak könnyű testi sértést is okoz az áldozatának, azt még a szexuális erőszak tényállása konsumálja. Ennek oka szintén ugyanaz, mint az emberölés esetében, hogy a szexuális erőszak szükségszerűen magával vonzza az enyhébb súlyú testi sértést. Azonban ha ezen túl súlyos testi sértést okoz az elkövető, az már valódi halmazatot fog megvalósítani, a súlyos testi sértés és szexuális erőszak halmazatát. Ennek magyarázata, hogy a szexuális erőszak csak könnyű testi sértést

²⁸ Ambrus István: i.m. 229. o.

foglal magába, amit a jogalkotó, azért ítéli meg így, mert ahogy az emberölés esetében idéztem Ambrus Istvántól, a testi sértés gyakori esete a szexuális erőszaknak, ezért azt már a jogalkotó szükségszerűen belefoglalta a tényállás büntetési keretei közé. Viszont ha már súlyos testi sértést okoz az már nem „olvad” bele, mivel az már egy más cselekmény megvalósításával jön létre. Ahhoz, hogy súlyosabb sérülést okozzon, szükség van arra, hogy szándéka kiterjedjen a testi sérülés okozására, amit a jogalkotó külön halmazatként büntetni rendel, hiszen ebben az esetben az már egy másik bűncselekményt is megvalósítja, aminek következtében halmazat áll fenn. Ha pedig a halmazat megvalósul, akkor ez a büntetés kiszabásánál fog érvényre jutni, hiszen ebben az esetben halmazati büntetés kiszabására kerül sor, amiről a dolgozat 5. fejezetében bővebben szóltam.

Ezt mondja Ambrus István is a szexuális erőszak és a testi sértés esetén, hogy „a fenti erőszakos deliktumok és a könnyű testi sértés kapcsán az összefüggés azért csak gyakori, mert adott esetben megvalósulhat úgy is, hogy a passzív alany testi sérülést nem szenved, mégis igen gyakori, hogy az elkövető cselekménye folytán nyolc napon belül gyógyuló sérülés keletkezik. Kiemelést igényel, hogy az említett erőszakos bűncselekmények csak a könnyű testi sértést konzumálják, a súlyos, nyolc napon túl gyógyuló testi sérelem okozása ugyanis nem gyakori következménye az említett deliktumokhoz megkívánt erőszaknak, így a valóságos halmazat megállapítása ilyenkor nem mellőzhető.”²⁹

Ez a helyzet áll fenn az erőszakos közöszlés kísérlete és a befejezett szexuális kényszerítés között is, mivel az erőszakos közöszlés magába foglalja a kényszerítést, itt is csak látszólagos halmazat áll fenn. Kürt Rüdiger azonban itt is kiáll álláspontja mellett, mely szerint alaki halmazat valósul meg.

E problémás részről a Büntető Törvénykönyv Magyarázata is említést tesz, amelyben megjelenik a következő gondolat, mely szerint „nincs halmazat, ha a súlyosabb bűncselekmény kísérleteként minősülő cselekmény egy enyhébb (befejezett bűncselekmény) törvényi tényállását is megvalósítja. Ennek megfelelően a bíróság megállapította, hogy életveszélyt okozó testi sértés kísérlete esetén a cselekmény nem minősül súlyos egészségromlást okozó testi sértésnek”³⁰

²⁹ Ambrus István: i.m. 219-220. o.

³⁰ Kis Norbert - Hollán Miklós – Gellér Balázs: A Büntető Törvénykönyv Magyarázata I. kötet Általános rész, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 48. o.

Erről bővebben a 2002/418 Bírósági Határozat rendelkezik: „A súlyosabb minősítés alá eső bűncselekmény kísérletébe beolvad az enyhébb minősítés alá eső befejezett bűncselekmény; ezért az életveszélyt okozó testi sértés büntettének kísérlete esetén a cselekmény nem minősül súlyos egészségromlást okozó testi sértés büntettének [Btk. 10. §, 164. §].”³¹

„Az elsőfokú bíróság a 2001. június 28. napján kihirdetett ítéletével a vádlottat életveszélyt okozó testi sértés büntettének kísérlete miatt 2 év 8 hónapi börtönbüntetésre és 3 évre a közügyektől eltiltásra ítélte. (...) Ez okból közte és a vádlott között szóváltás keletkezett, melynek során a vádlott a sértettet ököllel arcul ütötte. Az ütés következtében a magatehetetlen sértett a konyha kövezetére esett, ahol őt a vádlott több ízben fejbe rúgta. A rúgások egy része a sértett arcát érte. A bántalmazások után a mozgásra végképp képtelenné vált, vérző sértettet a vádlott az ágyba fektette, másnap a barátjával együtt lemosdatta, majd ez utóbbi személy - látva a sértett igen rossz állapotát - értesítette a mentőket. (...) figyelemmel a bántalmazás módjára és a támadott testtájékra - az életveszélyes sérülés bekövetkezésének a reális lehetősége fennállott, és ezzel a vádlott is tisztában volt. A sérülés gyógytartama a nyolc napot meghaladja, ténylegesen mintegy három hónapra tehető. A bántalmazással összefüggésben a sértettnél az ún. organikus psychosyndroma (szervi eredetű tünetegyüttes) kialakulása állapítható meg, mely önmagában 20%-os munkaképesség-csökkenést eredményezett nála. (...)

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az ügyész súlyosításért, a vádlott és a védője enyhítésért jelentett be fellebbezést.

A legfőbb ügyész fenntartotta az ügyészi fellebbezést, és az ítéletet részben megalapozatlannak tartva bizonyítási indítványt terjesztett elő, szakértői bizonyítás felvételét indítványozta a vádlott elmeállapotára, valamint a sértett sérülésére nézve. Miután a Legfelsőbb Bíróság a bizonyítási indítványnak nem adott helyt, a legfőbb ügyész a tényállás iratok alapján történő kiegészítését és a büntetés súlyosítását indítványozta.

A Legfelsőbb Bíróság a súlyosításra, illetve az enyhítésre irányuló fellebbezéseket nem találta alaposnak.

Az elsőfokú bíróság ítélete megalapozott, a tényállást helyesen állapította meg. A Legfelsőbb Bíróság azonban a tényállás részének tekinti az elsőfokú ítéletben a

³¹ BH 2002/418

bizonyítékok értékelése körében foglaltakat is, mely szerint a sértettnek a rúgásoktól az orra és a szája is vérzett, másnap az ágyba vizelt és székelt, valamint össze is hányta magát

A Legfelsőbb Bíróság a minősítés indokolását annyiban helyesbíti, hogy mellőzi az ítéletnek azt a megállapítását, mely szerint a „bíróság a vádlott cselekményét a Btk. 164. §-ának (6) bekezdésében foglaltak szerint is minősítette”. Ez ugyanis egyrészt ellentétes az ítélet rendelkező részével - ahol kizárólag az életveszélyt okozó testi sértés büntetettének kísérlete szerepel -, másrészt érdemben sem helyes. Általános elv ugyanis, hogy a súlyosabb minősítésű bűncselekmény kísérletébe beleolvad az enyhébb minősítésű befejezett bűncselekmény, elveszítve önállóságát. Annak a körülménynek, hogy a sértett súlyos egészségromlást szenvedett, a büntetés kiszabása körében van jelentősége, csökkenti ugyanis az életveszélyt okozó testi sértés bűncselekményével kapcsolatban a kísérleti szakban maradás enyhítő hatását. (...)

A Legfelsőbb Bíróság megítélése szerint az elsőfokú bíróság által kiszabott büntetés neme és mértéke is törvényes, az szükséges és egyben elegendő is a büntetési cél eléréséhez, nem találta tehát alaposnak sem a súlyosításra irányuló ügyészi, sem pedig az enyhítésre irányuló, a vádlott és a védő által bejelentett fellebbezést.”³²

A fenti határozatból is láthatjuk, hogyha egy, csak kísérleti szakaszba jutott bűncselekmény közben az elkövető megvalósítja egy másik bűncselekmény befejezett alakzatát, akkor az a kísérlet mellett elveszíti önállóságát és annak a minősítés során nem lesz jelentősége. Csak a büntetés kiszabásánál fog szerepet kapni a közben elkövetett cselekmény, amely így a kísérleti megítélés enyhítését csökkenti.

Olvashatjuk még a Büntető Törvénykönyv Magyarázatában, hogy ha „a látszólagos halmazat szabályai szerint háttérbe lépő törvényi tényállás önálló jelentőséget kaphat, ha az elkövető a bűncselekmény kísérletétől önként visszalép.”³³ Tehát e fent említett esetekben a „háttérbe szorított” befejezett bűncselekmény abban az esetben jut jelentőséghez, ha az elkövető önkéntes elállása folytán a kísérlet nem esik megfelelő értékelés alá, ekkor a befejezett bűncselekmény értékelésére is sor kerül.

³² BH 2002/418

³³ Kis – Hollán – Gellér: i.m. 48. o.

7. ÖSSZEGZÉS

„Sok esetben igen bonyolult feladatot jelent a jogalkalmazó számára annak eldöntése, hogy a történeti tényállás alapján hány bűncselekmény megállapítása szükséges. A bírói gyakorlat több esetben sem következetes: gyakran érezzük, úgy, hogy esetenként a bíróságok indokolatlanul állapítják meg több bűncselekményben a terhelt felelősségét.”³⁴ Eme probléma szemléltetését láttuk dolgozatomban, ahol két konkrét cselekmény alapján állapítottuk meg, hogy hány bűncselekmény történt és azok halmazatban állnak-e egymással és milyen büntetési tétel kiszabását rendeli a jogalkotó. Láttuk, hogy ezen kérdésekre különböző szerzők eltérő magyarázatokat adtak. Kürt Rüdiger esetében ahogy, a fenn idézett szövegrészben is említette, láthattuk, hogy indokolatlanul állapította meg az emberölés elkövetése közben a testi sértést, mint két bűncselekményt.

A büntetés kiszabásánál láttuk, hogyha látszólagos halmazatot állapít meg a jogalkalmazó, akkor a súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmény megállapítására kerül sor és a büntetési tétel annak büntetési keretei között kerül kiszabásra. Ha pedig a két cselekmény megvalósít egyfajta halmazatot, akkor viszont már a halmazati büntetés kiszabására kerül sor.

Tehát a dolgozat elején feltett kérdésre, mely szerint „súlyosabban kell-e megítélni azt, aki egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete közben egy enyhébb súlyú befejezett bűncselekményt valósít meg”, a bemutatott példákon keresztül a válasz az, hogy nem. Nem esik súlyosabb büntetési tétel alá, hiszen nem valósul meg halmazat, hanem a kísérleti szakaszban rekedt súlyosabb bűncselekmény kísérlete konzumálja az enyhébb súlyú befejezett bűncselekményt. Azonban láthattuk a szexuális erőszak és a testi sértés esetén, hogyha a testi sértés már egy súlyosabb befejezett bűncselekményt valósít meg abban az esetben, akár valódi halmazat megállapítására is sor kerülhet és ekkor a büntetési tétel súlyosabb lesz.

Az elmondottakat igyekeztem egy Bírói Határozattal is alátámasztani, amely szintén kimondja, hogy „a súlyosabb minősítés alá eső bűncselekmény kísérletébe beolvad az enyhébb minősítés alá eső befejezett bűncselekmény”³⁵

³⁴ Belovics - Békés - Busch - Domokos – Gellér - Margitán - Molnár - Sinku: i.m: 257. o.

³⁵ BH 2002/418

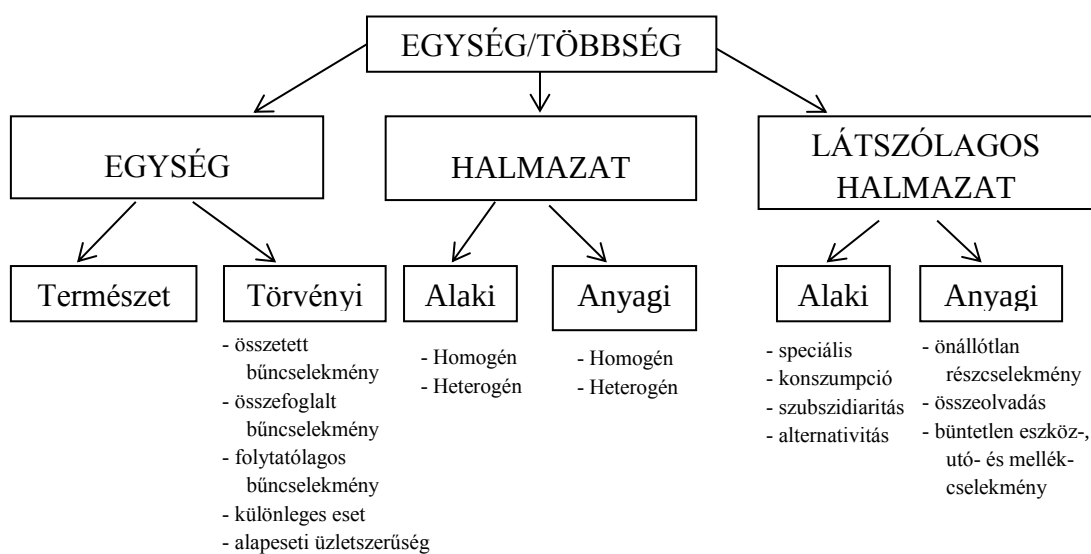
8. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Elsődleges forrás: Blaskó Béla: Magyar büntetőjog Általános Rész című tankönyve, Budapest – Debrecen 2013, Rejtjel Kiadó
- Maatz, Kürt Rüdiger: Háttérbe szoríthatja-e egy befejezett enyhébb bűncselekmény tényállását egy súlyosabb bűncselekmény kísérlete?, Magyar Jog 1997. 10. szám, 624-627. oldal
- Belovics Ervin - Geller Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog 1. A 2012. évi C. törvény alapján Általános rész HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2012
- Dr. Belovics Ervin - Dr. Békés Imre - Dr. Busch Béla - Dr. Domokos Andrea - Dr. Geller Balázs - Dr. Margitán Éva - Dr. Molnár Gábor - Dr. Sinku Pál: Büntetőjog Általános rész HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2009
- Ambrus István: A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban című értekezése
- Pallagi Anikó: Az alaki halmazatok, Rendészettudományok a közbiztonságért Tanulmányok a 60 éves Blaskó Béla tiszteletére, Budapest 2010
- Geller Balázs József: Gondolatok a kettős értékelés tilalmáról és a látszólagos alaki halmazat feloldására szolgáló elvekről = Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, 2011.
- Edvi Illés Károly: A magyar büntetőtörvénykönyv magyarázata 3. kiadás I. kötet, Révai Testvérek Irodalmi Intézete, Budapest, 1909.,
- Kádár Miklós-Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.
- Edvi Illés, 1894/I.
- Dr. Kis Norbert - Dr. Hollán Miklós – Dr. Geller Balázs: A Büntető Törvénykönyv Magyarázata I. kötet Általános rész, Magyar Hivatalos Közlönykiadó
- Görgényi-Gula-Horváth-Jacsó-Lévay-Sántha-Váradi: Magyar Büntetőjog Általános Rész, Budapest, 2007.
- BH 2002/418.

9. ÁBRAJEGYZÉK

	OBJEKTÍV ELEMÉK		SZUBJEKTÍV ELEMÉK	
	TÁRGY	TÁRGYI OLDAL	ALANY	ALANYI OLDAL
Szükséges elemek	Jogi tárgy	Elkövetési magatartás	Általános alannyá válás feltételei	Bűnösség
Nem szükséges elemek	Elkövetési tárgy	Eredmény	Speciális tettes	Célzat, Motívum

1. számú ábra

2. számú ábra